

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Pojem moci a role panovníka – jeho interpretace a
znázornění v Shakespearově dramatu**

Nikola Zajícová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**Pojem moci a role panovníka – jeho znázornění a
interpretace v Shakespearově dramatu**

Nikola Zajícová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Kastnerová, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

Tímto bych chtěla poděkovat mé vedoucí PhDr. Martině Kastnerové, PhD. za cenné rady, ochotu a především trpělivost.

Obsah

1. ÚVOD.....	1
2. MANIPULACE A POLITICKÁ RÉTORIKA.....	3
2.1 Richard III.....	3
2.1.1 Manipulace.....	5
2.1.2 Politická rétorika.....	8
3. MANIPULACE A POJEM MOCI.....	14
3.1 Macbeth.....	14
3.1.1 Manipulace.....	17
3.1.2 Pojem moci.....	21
4. VZTAH PANOVNÍKA K ZÁKONŮM A MORÁLCE.....	24
4.1 Hamlet.....	24
4.1.1 Claudius a politika královraždy.....	27
4.1.2 Komparace Claudia a krále Hamleta.....	28
5. ZÁVĚR.....	35
6. SEZNAM LITERATURY.....	37
7. RESUMÉ.....	39

1. ÚVOD

Téma bakalářské práce je „*Pojem moci a role panovníka – jeho znázornění a interpretace v Shakespearově dramatu*“. Záměrem práce je analýza Shakespearova ztvárnění tématu moci a role panovníka, a to prostřednictvím třech vybraných dramát – *Richard III.*, *Macbeth* a *Hamlet*. V rámci těchto tragédií se práce zaměří především na postavy panovníků, a panovnic a na jejich schopnosti manipulace s okolím, politické rétoriky, či vztahu k zákonům a morálce.

Hlavním cílem je představit Shakespearovy postavy panovníků v kontextu s aspekty touhy po moci, neúcty k morálce a zákonu či schopnostmi manipulace a rétoriky. Je tedy analyzováno, jak Shakespeare zpracovává význam moci a roli panovníka ve vybraných dramatech, na základě relevantních pramenných a sekundárních zdrojích, a to jak z odvětví historického, tak uměleckého a estetického pohledu autorů sekundárních zdrojů.

Prvním dílem je *Richard III.*, kde jsou stěžejní již zmíněné aspekty manipulace a politické rétoriky. Ve druhém dramatu, *Macbethovi*, se středobodem stává nejen postava vojevůdce a později skotského krále Macbetha, ale i postava jeho choti, Lady Macbeth. V poslední hře, *Hamletovi*, je pro práci stěžejní postava krále Claudia a také částečně postava ducha zavražděného krále Hamleta. Hlavní část práce je strukturována do tří kapitol podle charakteristických vlastností postav, které jsou zásadní pro problematiku, o které je pojednáváno.

V první kapitole „*Manipulace a politická rétorika*“ je stěžejním dílem jak již jmenované *Dílo*, tak také zdroje, které poskytují reálný historický kontext osoby krále Richarda III.. Ty jsou využívány především v první části kapitoly, kde probíhá srovnání literární a reálné postavy krále Richarda III.. V této souvislosti jsou hojně využívána i díla zabývající se Richardovou schopností manipulace a uměním rétoriky.

Další kapitola, s názvem „*Manipulace a pojem moci*“ pojednává jak o manipulaci, tak o touze po moci. Tato témata jsou aplikována na drama *Macbeth* se zřetelem na hlavní postavy Macbetha a jeho ženy Lady Macbeth, tj. charaktery, které dohnaly jejich ambice až k šílenství. V rámci tématu manipulace je brán zřetel především

na Lady Macbeth, která dokáže zásadně ovlivňovat myšlení a chování svého muže. Macbeth je naopak interpretován jako muž, jež touží po moci a je schopen pro svou slávu udělat cokoli, ačkoliv má strach z následků.

V poslední kapitole, „*Vztah panovníka k zákonům a morálce*“ jsou znázorněny tyto aspekty vztahu k zákonům a morálce na tragédii *Hamlet* se zřetelem na charaktery Claudia a ducha krále Hamleta. Po obecném úvodu, který má osvětlit původ příběhu dánského krále Hamleta, se text zaměřuje na královraždu spáchanou Claudiem. Posléze jsou porovnávány postavy již zmíněných králů. Na postavě Claudia je analyzován jeho zločin a tedy i vztah k morálce a duch krále Hamleta je analyzován z pohledu jakubovské démonologie.

Záměrem práce je nejen analýza vybraných dramát na základě pramenné a sekundární literatury, ale také nalezení spojitostí mezi konkrétními dramaty a Shakespearovým životem a alžbětinským obdobím. Dále je cílem práce rozpracovat jednotlivé postavy, jak v literární podobě, tak v podobě historické, tak jak skutečně žily a vládly.

2. MANIPULACE A POLITICKÁ RÉTORIKA

2.1 Richard III.

Drama *Richard III.* postupně vznikalo dva roky, konkrétně v letech 1592-1593. První kvartové vydání dramatu se objevilo v roce 1597 a první foliové vydání je zaznamenáno v roce 1623. Název díla byl na počátku výrazně delší,¹ ale postupem času zůstal pouze název *Richard III.* Tato hra neodmyslitelně patří do cyklu Shakespearových historických dramát. Současně se ale podle Hilského vymyká standardu ostatních historických her. Vidí v Richardovi prvky senekovské tragédie² v kombinaci se středověkou morální hrou. Na jevišti ani na papíře nezobrazuje jen boje a intriky, ale odhaluje i nitro postav.³

Shakespeare patrně čerpal z dobových kronik, přesněji z děl italského kronikáře Polydora Vergila *Urbinitis Anglicae Historiae* z roku 1534, které si objednal král Jindřich VII.. Dalším pramenem byla Morova *Historie krále Richarda III.*⁴

Richard III. je hra osudu, kdy se muži vznešené krve dostane přízně Štěstěny, která ho zpočátku vynesla na vrchol, přičemž stejně kvapný bude i pád.⁵ Je to tragédie o zločinu a temných zákoutích lidského nitra.⁶

Postava Richarda III. je vystavěna na podkladu skutečného anglického krále, Richarda III., posledního panovníka z rodu Yorků, který žil v letech 1452–1485, ale vládl však jen krátce. Literární Richard vyniká nebývalou krutostí a zlou povahou. Tyto povahové rysy byly přisouzeny i skutečnému Richardu III., a po několik dalších

¹ Původní název v prvním kvartovém vydání dramatu z roku 1597 byl *The Tragedy of King Richard the third. Containing His treacherous Plots against his brother Clarence: the pittiefull murther of his innocent nephewes: his tyrannicall usurpation with the whole course of his detested life, and most deserued death. As it hath beene lately Acted by the Right honourable the Lord Chamberlaine his Seruants.* O několik let později v roce 1623, kdy bylo vydáno první foliové vydání, byl název pozměněn: *The Tragedy of Richard the Third: with the Landing of Earle Richmond, and the Battell at Bosworth Field.* (HILSKÝ, M. *Richard III.* In SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 637.)

² HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 332.

³ HILSKÝ, M. *Richard III.* In SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 637.

⁴ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 328.

⁵ HILSKÝ, M. *Richard III.* In SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 637.

⁶ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 344.

generací je poslední York pokládán za tyrana⁷, podobně jako se to stalo v případě rozdílu mezi postavami skutečného a literárního Macbetha. Stále rozšířenou tezi o tom, že Richard byl pomatený hrbáč, vyvrací obraz úplně jiného muže - muže oddaného rodině a schopného velet vojsku.⁸

Richard jako muž urozeného původu měl velmi dobré vyhlídky na politické i další vlivné funkce u královského dvora, tudíž jeho kariérní postup na sebe nenechal dlouho čekat. V pouhých sedmnácti letech získal jeden z nejtíhodnějších úřadů v Anglii, a to úřad konštábla, který mu dával moc prakticky nad celou správou zemí, navíc rozšířených o další pravomoci. Richardovou povinností tak bylo předsedat válečné radě a rozhodovat v záležitostech velezrady, kdy mohl tyto zločiny soudit a vynášet rozsudky, a to jen na základě znalosti okolností.⁹

Shakespearův Richard je muž, který se nebál ničeho a byl schopen jakéhokoliv zruďného činu. Postava vévody z Glostru a později i krále Richarda III. je plodem lůna Neřesti (Vice).¹⁰ Středověká postava Neřesti byla ztělesněním zla, ale postupem času se její charakter změnil na komediální, se smyslem pro humor a ironii. Jejími dalšími vlastnostmi jsou například samomluva, marnivost, či komunikace s publikem, stejně tak jako je tomu u vévody.¹¹ Richard má ještě jedno prvenství, a to, v pojetí jeho postavy jako machiavelisty, což je univerzální vlastností alžbětinského padoucha. Nicméně, tuto vlastnost Richard prezentuje již ve třetí části *Jindřicha VI.*¹², kde hlavní hrdina (podobně jako v *Richardu III.*) v sobě soustřeďuje velké množství energie a individualismu.¹³

Dnes, již vyvrácenou pověstí, je Richardův spekulovaný fyzický zjev. Kroniky vypráví o králi malé postavy, chromém a s hrbem na zádech. Další pověst říká, že ho matka nosila pod srdcem dlouhé dva roky a narodil se s plnohodnotnými zuby.¹⁴ Existuje možnost, že Richard měl jednu lopatku výš v důsledku náročného porodu,

⁷ GARBER, M. *Shakespeare and modern culture*, s.109.

⁸ KOVAŘÍK, J. *RICHARD III. Vrah, či obět?*, s. 170.

⁹ Tamtéž, s. 133.

¹⁰ HILSKÝ, M. *Richard III.* In SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 637.

¹¹ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 332.

¹² GARBER, M. *Shakespeare and modern culture*, s. 113-114.

¹³ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 332.

¹⁴ GARBER, M. *Shakespeare and modern culture*, s. 110.

ale žádná jeho podobizna hrb nezobrazuje.¹⁵ Takto popisuje Richard sám sebe: „Zlodějská příroda mi odepřela / půvabnou souměrnost a pěkný vzhled, / takže se belhám po tom krásném světě / jak zmrzačený, nehotový zmetek, / jehož psi vítají vždy štěkotem.“¹⁶

Dalším důvodem, proč se o tomto panovníkovi začalo psát jako o muži pokřivené povahy i vzhledu, byla doba, kdy Shakespeare psal drama o Richardu III., přičemž se vliv alžbětinského období otiskl i do literatury. Královna Alžběta I. byla vnučkou Jindřicha VII. Tudora, dříve hraběte z Richmondu, který byl Richardovým následovníkem. Tudorovci se stále snažili zpochybnit legitimitu Richardova právoplatného nároku na anglický trůn cestou soustavného očerňování i po jeho smrti. K tomuto přispěl i sir Thomas More (a nejen on, dalším byl například Polydore Vergil, historik krále Jindřicha VII.) právě popisem krále se znetvořeným tělem a zakalenou myslí, což se ale nikdy nepotvrdilo jako pravdivé.¹⁷ More přisoudil Richardovi i vraždu Jindřicha VI., společně s démonickou povahou.¹⁸ More pojímá Richarda III. v souvislosti s postavou svého krále Utopa. Na jedné straně tedy stojí vládce, který ctí tradice a ušlechtilost ve společnosti, a na straně druhé je Richard, kterého zobrazuje jako tyrana. Shakespeare patrně čerpal informace z Morovy *Historie*, ovšem není jisté, zdali z originálu, nebo z poněkud nepřesných tudorovských prepisů od Halla, či Holinsheda.¹⁹ Nikdy se nepotvrdila ani teorie o vraždě malých princů v Toweru, která se odehrává ve IV. jednání, ve 2. a 3. obraze.²⁰

2.1.1 Manipulace

Literární Richard je muž mnoha tváří, které mistrně nasazuje podle situace, v níž se právě ocitá. První tvář nasazuje Richard v přítomnosti své rodiny a před lidmi, kterým se potřebuje zalíbit. Jeho druhá tvář se projevuje ve chvíli, kdy je o samotě. Jeho

¹⁵ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 328.

¹⁶ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 639.

¹⁷ GARBER, M. *Shakespeare and modern culture*, s. 109.

¹⁸ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 328.

¹⁹ STŘÍBRNÝ, Z. *Proud času, Stati o Shakespearovi*, s. 244.

²⁰ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 668-669.

doménou jsou dlouhé monology, ve kterých s diváky sdílí své niterné pocity. Publiku se tak dostává veškerých informací o Richardových nejtajnějších myšlenkách a plánech.²¹

Využití monologu v dramatu bylo v alžbětinském období poměrně častým jevem. Této techniky nevyužíval jen Shakespeare, ale i ostatní jeho současníci. Dnes bychom mohli tento fenomén přirovnat k vynálezu fotografie nebo zavedení zvuku, či barvy do filmu²². Pozoruhodná je především forma prezentace monologu, není totiž pronášen před ostatními postavami hry, ale jen před publikem. Diváci se tak vlastně stávají důvěrníky a zároveň i komplici vévodových piklů.²³

Velmi dobře Richard ukazuje obě tváře v rozhovoru s bratrem, vévodou z Clarence při příležitosti jeho zatčení a odvezení do Toweru. „Bud' sbohem, bratře, půjdu za králem. / Udělám pro tebe, co budu moci, [...] / Udělám to, jen abys byl zas volný. / Potupa bratra se mě týká víc / než ty si vůbec můžeš představit. [...] / Brzo tě z toho vysekám. Když ne, / nechám se zavřít místo tebe. Zatím / buď trpělivý.“²⁴ V předešlém útržku Richard ukazuje svou přátelskou tvář, tu, která je nutná ke komunikaci s bližními a především k jejich klamání. V dialogu mezi Richardem a vévodou Clarencem je velmi dobře viditelná přetvářka ze strany Richarda. Shakespeare zde vykresluje postavu milujícího bratra, který je ochoten udělat cokoli pro očištění Clarencova jména. Vévoda však nemá ponětí o tom, že za jeho uvězněním, potažmo za nastávajícím zavražděním stojí sám jeho bratr. Co se týče vztahu bratrů Richarda a Clarence, pravděpodobně nelze věřit tomu, jak ho popsal Shakespeare. Clarence prahl po anglické koruně a naopak Richard byl oddaný králi Edwardovi.²⁵ Neexistují ani záznamy o tom, že Richard nechal zavraždit Edwarda, manžela Anny, natož svého bratra Clarence.²⁶ Následuje promluva, v níž odhaluje jeden ze svých smrtonosných plánů.: „Jen jdi, z tvé cesta není návratu. / Prost'áčku Clarenci, tak mám tě rád, / že tvoji duši pošlu do nebe, / pokud ten dar z mých rukou nebe přijme.“²⁷

²¹ GARBER, M. *Shakespeare and modern culture* s. 112.

²² Tamtéž.

²³ GARBER, M. *Shakespeare and modern culture*, s. 113.

²⁴ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 640.

²⁵ KOVAŘÍK, J. RICHARD III. *Vrah, či oběť?*, s. 188.

²⁶ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 329.

²⁷ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 640.

Tyto monology, určené pouze pro publikum, jsou formou soukromého a niterního hovoru. Garberová ale podotýká, že tato samomluva není ve všech případech totožná, a poukazuje na rozdíl mezi monology Hamleta a Richarda. Hamletovy promluvy jsou spíše rázu lidské sebereflexe, vyjadřují poselství i filozofické otázky. Hamlet je rozpolcená postava a stejně tak vypadají i jeho slova. Naopak Richard je uvědomělý a velmi dobře ví, po čem prahne. Jeho projevy jsou, na rozdíl od Hamletových spojení obou masek a ukázkou pravého Richardova Já.²⁸

„Když ublížím, hned začnu křičet první. / Potajmu všude sváry rozsévám / a pak z nich tvrdě obviňuji druhé. / Já Clarence jsem uvrh do temnot, / leč před pitomci pro něj roním slzy. / Všechny je vodím za nos, Derbyho, / Buckinghamu i Hastingsu, když říkám, / že královna a její spojenci / štvou krále proti mému bratrovi. / Ponoukají mě k pomstě, ale já / vzdychnu, pak bibli cituji a tvrdím, / že Bůh nám káže splácet zlo jen dobrem. / Úspěšně zastírám své padoušství / do cárů vhodně vykradených z Písma. / Dábelské, což? Leč vypadá to svatě.“²⁹ I v tomto monologu prozrazuje obecně své plány. Jsou prosté - Richard bude nadále strůjcem všech pohrom v rodině, v podobě vražd a zrad. Ovšem před netušícími truchlícími bude jedním z nich. Bude ronit slzy pro mrtvé, které sprovodil ze světa on, což znamená, že ve své podstatě první polovinu hry sehrává jeden výstup za druhým a následně své umění i hodnotí.³⁰ „Když ublížím, hned začnu křičet první.“³¹ Postupně spřádá své sítě, aby do nich polapil i ostatní a v úzkém společenském kruhu zavládl chlad a nedůvěřivost.

Psychického nátlaku za účelem manipulace Richard mistrně využívá prakticky na konci dramatu, kdy už pohřbil všechny své obtíže, konkrétně v rozhovoru mezi ním a královnou Alžbětou, po níž chce, aby se zachovala jako milující matka a přimluvila se za krále u její dcery ohledně svolení k sňatku,(jak je možno vidět ve verších 194-435 ve 4.4).

²⁸ GARBER, M. *Shakespeare and modern culture*, s. 112.

²⁹ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 647-648.

³⁰ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 334.

³¹ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 647.

2.1.2 Politická rétorika

Rétorika a manipulace mají mnoho společného. Kdo umí mluvit, patrně bude umět i libovolně manipulovat se svým okolím. Shakespearův Richard, ať už jako vévoda z Glostru, tak i jako král Anglie, mluvit umí, přičemž svého umu též náležitě využívá. Tato jeho vlastnost je zjevná v následujícím (úryvku). „Proč mi tak křivdí? Já to nestrpím. / Proč chodí ke králi a stěžují si, / že prý jsem zlý a že je nemám rád? / Při svatém Pavlu, nemiluje krále, / kdo do uší mu lije svár a lži. / Neumím lichotit, tvářit se sladce, / pořád se usmívat, lísat se, klamat, / klanět se, lhát zdvořile se culit, / a proto hned je ze mě nepřítel? [...] / Kdy ukřivdil jsem komukoli z vás?“³²

Ve třetím obraze prvního dějství se Richard snaží vzbudit v lidech pocit viny. On má být tím bitým, tím, kdo pyká za činy ostatních. Předešlou promluvou obviňuje královnu Alžbětu, přítomné lordy a později i královnu Markétu ze svého neúspěchu, neboť oni, a především Markéta jsou ve svém postoji k němu chladní a ví, že Richard se pouze tváří jako oběť. Nebýt dobře známých monologů k publiku, mohl by divák považovat Richarda za světce a opravdovou oběť intrik. V Richardovi III., a nejen v něm, je geniálně znázorněno, jak jsou mezilidské vztahy Shakespearových postav velmi spleť, a především v tragédiích panuje mezi charaktery nevraživost a nenávisť.

Pomocí výřečnosti se mu i později podaří dostat na svou stranu některé šlechty, hlavně Buckingham, Catesbyho a Derbyho. Naopak královna Markéta má ve svém názoru na Glostru jasno. Vidí, že Richard je intrikán a vše co dělá, je jen pro jeho vlastní dobro. Zde Shakespeare vytvořil i symbolickou asociaci mezi charakterem hlavní postavy a znakem erbu. Ne nadarmo má vévoda v erbu kančí hlavu. Motiv kance vyvstává i ve snu lorda Stanleyho, ve kterém mu kanec srazil přilbu, jeho sen tak prorokoval Richardovu zradu.

Markétina postava má ve hře strategické místo a zastává hlavní úlohu v ženském chóru. Z historického hlediska by do doby děje totiž vůbec neměla patřit, jelikož byla už v té době po smrti a její působení je tak vkomponováno jen pro potřeby dramatu. Tato

³²SHAKESPEARE, W. *Dilo*, s. 644.

postava má ve hře symbolickou funkci – ztvárňuje realistickou postavu s osudem a vlastnostmi Fúrie, antické bohyně pomsty – a ostatní ji na základě jejích proroctví považují za čarodějnici (touto vlastností se podobá třem čarodějnícím z Macbetha). Její řeči mají podobu věštek, které se postupem času naplňují.³³

Královna Markéta, pocházející z francouzského rodu Anjou, je vdova po zesnulém králi Jindřichu VI.. V dramatu je zobrazována jako stará a zatrpklá žena, která je na královském dvoře vnímána jako zlá a prokletá královna. V době její vlády jí bylo přezdíváno „Francouzská vlčice“³⁴. Markéta chová zášť k současné vládnoucí královně Alžbětě, jelikož jí ukradla trůn a moc po Jindřichově smrti. Jindřich VI. nebyl oblíbeným vladařem. Nenáviděl války, a tak na bitevním poli působil jen jako divák, přičemž si z nervozity zpíval. Byl nesmírně puritánský. Lítil se, i když před ním vystupoval soubor tanečnic s nahými ňadry a příjemná mu nebyla ani nahota návštěvníků lázní v Bath. Byl to velmi ctnostný muž, ale království za něj vládla jeho manželka.³⁵

Jak už bylo řečeno, literární Richard měl pověst vraha. Když se dozví z Buckinghamových úst, že Hastings se s ním nehodlá spolčit v honbě za anglickou korunu, najde si jednoduchou záminku, aby ho odstranil z cesty. Vynesl nad Hastingsem soud, a nechal ho popravit jako zrádce. To bylo ve skutečnosti v jeho pravomoci, vzhledem k jeho funkci u dvora. Hastings si v okamžiku, kdy ho odváděli na popraviště vzpomněl na sen lorda Stanleyho. Je doloženo, že Richard nechal Hastingse opravdu popravit, ale s řádným soudem jako politického rebela, společně s lordy Riversem, Vaughanem a Greyem.³⁶ Kanec srážející přilbu z hlavy nebyl pouhým snem, ale symbolem, který předpověděl události dalšího rána. Když nesou „kancovi“ nohsledi Hastingsovu hlavu, je přítomen už i starosta. V této chvíli před budoucím králem stojí zástupce lidu, který potřebuje přivést na svou stranu a získat v něm oporu. Richard už cítí, že se blíží jeho vítězství a potřebuje především zapůsobit na poddané. Šťěstěna ho vynáší na vrchol čím dál - tím rychleji. Začne se tedy prezentovat veřejně.

³³ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 340.

³⁴ JOHNSON, P. *Dějiny anglického národa*, s. 101.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 329.

RICHARD „Měl jsem ho za čestného, nevinného [...] / byl jeho život bez poskvrny. / BUCKINGHAM A přitom to byl nejlstivější zrádce, [...] / dnes řekl, že ten lstivý zrádce chtěl / zavraždit v radě mě a pana z Glostru? / STAROSTA A to on vskutku chtěl? / RICHARD Za co nás máte? Jsme snad neznabozi? / Což bychom takhle porušili zákon / a ukvapeně poslali ho na smrt? / Mír Anglie byl v krajním ohrožení / a s ním i naše životy. To nás / donutilo tak spěchat s popravou. / STAROSTA Žehnej vám Bůh. Tu smrt si zasloužil / a vy jste oba jednali jen správně. / Zrádci si aspoň příště dají pozor.³⁷ Výřečnost se hlavně v případě ovládnutí starosty stává mocným nástrojem. Je jednoduché nezasvěcenému člověku zatemnit mysl sebemenší pomluvou. Když je ale prostá lidská mysl pohlcena takovou informací, jako je velezrada a připravovaná vražda v rukou ctnostného muže, je to pro ni takový šok, že je schopna uvěřit i takovému člověku jako je Richard. Starosta věří, že Hastings byl zrádce a smrt si zasloužil. V *Richardovi III.* získávají soudy politický a veřejný rozměr tím způsobem, že i nezákonné popravky a vraždy jsou zpětně ospravedlňovány pomocí padělaných dokumentů.³⁸ Dokonce jeho případ označuje za precedens pro budoucí generace. Vévoda se hájí právem, které platí na anglické půdě.

BUCKINGHAM „Přesto jsme chtěli, aby nezemřel, / dokud tu nejste jako svědek vy, / leč oddaná horlivost našich přátel / předběhla trochu naše úmysly. / Prál jsem si totiž, pane starosto, / abyste uslyšel, jak vystrašeně / přiznává důvod i způsob svých zrad, / a podal o tom zprávu měšťanům. / Kteří si mohou špatně vyložit / Náš čin a oplakávat jeho smrt. STAROSTA [...] Slibuji vám, / že sdělím našim věrným měšťanům, / jak spravedlivě jste si počínali.³⁹ Urození pánové vycítili, že starosta je otrěsen zprávami, kterých se mu dostalo, a kterým věří. Figuruje jako zástupce lidu a je jeho povinností zamezit šíření lživých informací. V tomto případě by pro Richarda a jeho kumpány bylo šíření pravdy fatální, a proto potřebovali Hastingsovu popravu ospravedlnit jako čin nutný pro bezpečnost lidu i státu. V této chvíli získává vévoda z Glostru faktickou moc a zbývá mu zneškodnit jen několik málo překážek, a může se nechat slavnostně korunovat králem Anglie. Když odejde starosta na radnici, Richard líčí Buckinghamovi své další plány.

³⁷ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 662.

³⁸ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 339.

³⁹ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 663.

„Ve vhodnou chvíli tam všem řekněte, / že Edward má jen nemanželské děti, / že neřídil popravu měšťana, / který prý řek, že jeho syn má zdědit / korunu, tj. jeho vlastní dům, / co korunu měl pouze ve znaku. / Vyličte barvitě Edwardův chtíč, / zvrácený hnusný, nenasytý tak, / že si ho ukájel na jejich služkách, / manželkách, dcerách, na každém, kdo vznítit / tu jeho chlípnu, nezřízenou vášeň.“⁴⁰ Vévoda z Buckinghamu má za úkol roznést lži o bývalém králi Edwardu IV., ve kterých z něj je neřestné monstrum. Pro křesťansky založenou veřejnost je tato zpráva šokující, což bylo zapotřebí. K sexuální neukojitelnosti mrtvého krále přidal ještě neurozený původ a obvinil jeho matku, která je i Richardovou, z cizoložství. Věrný vévoda neopomenul zdůraznit Richardovu chrabrost a moudrost v boji i míru, pokoru vůči Bohu a štedrost. Chvíli na to se vrací starosta v doprovodu měšťanů. Richard se oddává modlitbám jako vzor správného křesťana. Aby Buckingham završil svou lež, snažil se ukázat dvořanům, jakého krále potřebuje národ anglický. „Ten neváli se v chlípém pelechu, / leč na kolenou zbožně rozjímá, [...] / Ach, jaké štěstí pro Anglii, kdyby / Takový princ se ujal její vlády!“⁴¹

Po zbytek třetího jednání se Richard prezentuje jako dokonalý příklad poslušného křesťana. Je spokojený s počínáním Štěstěny, která mu dopomohla na vrchol. Vévoda Buckingham horlivě přesvědčuje Richarda, že je bláhový, když nechává královský trůn na pospas současnému rodu, přičemž mu Glostr pokorně oponuje ve prospěch současného následníka trůnu, mladého prince Edwarda. Buckingham argumentuje již známými nepravdami o nelegitimitě Edwardova následnictví a označuje ho za plod hříšné bigamie. Toto představení plně ctnostných přívlastků a křesťanské lásky k bližnímu přesvědčí i důvěřivého starostu. Na Richarda začne být vyvíjen nátlak v podobě Buckinghamova ultimáta. „ať vyhovíte nám či nikoli – / Váš synovec nám vládnout nesmí nikdy. / My dosadíme na trůn jiného / a váš rod stihne pohana a pád.“⁴² Jako jeden z mnoha Shakespearových králů, se i Richard jako zastánce a ochránce zákonů a tradice. Intrikující vévoda hraje složitou šarádu, kdy jeho komplikové zmanipulují měšťany tak, že prakticky nutí Richarda, aby přijal anglickou

⁴⁰ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 663.

⁴¹ Tamtéž, s. 664.

⁴² Tamtéž, s. 666.

korunu.⁴³ Richard se nechá korunovat, čímž jeho plány začínají nabývat neobyčejně reálných rozměrů.

Vévoda má jako lord protektor už tak vysoký post a široké pravomoci ohledně správy země, že je povinností stráží plnit jakékoliv jeho rozkazy. Od požehnání ke korunovací měšťanským stavem se jeho moc stává stále silnější, a tak nechal zakázat návštěvy mladých princů v Toweru. Richard posléze usedá na trůn společně se svou královnou Annou. Ke spokojenosti mu chybí jen zneškodnit své synovce, z nichž starší Edward, je posledním legitimním potomkem zesnulého krále Edwarda. Podle Kovaříka by nástup mladého prince znamenal Richardův konec u dvora. Korunovací tehdy dvanáctiletého Edwarda by Glostr ztratil vliv při jmenování královské rady, která fakticky zaniká se smrtí krále, který ji jmenoval. Vzhledem k Edwardovu nízkému věku, by královna jako regentka řídila jeho kroky, a korunovace by stvrdila funkci nové rady, kde by chyběli Richardovi lidé⁴⁴. Shakespeare mohl pojmout tuto skutečnost jako záminku pro vraždu synovců. Najme si tedy Tyrella, a nechá děti zavraždit. Ve skutečnosti je smrt malých princů stále nevyřešená a spekulativní událost a je stále aktuálním předmětem vědeckého bádání⁴⁵. Král Richard III. ale zjistil, že malí princové nejsou jedinou hrozbou. Má i další příbuzné, jejichž existenci vyřeší další vraždou, nebo metodou sňatkové politiky. Dceru svého bratra Clarence výhodně provdal do zchudlé rodiny, jejího bratra nechal zabít a Anna také brzy zemřela. Anna se výrazně projevuje ve scéně, kdy kráčí za rakví svého zesnulého chotě Edwarda, za jehož smrtí má stát Richard, který se jí začne dvořit, ačkoliv ona ještě nestihla ani pohřbít manžela. Obdivuje její krásu, i když ona mu na oplátku mu chce naplivat do tváře. Nakonec znejistí a přijímá Richardovu nabídku k zasnoubení. Na této scéně je opravdu málo pravdivého. Pravděpodobně jen to, že Anna byla dvakrát vdaná. Nejdříve za Edwarda, který po pěti měsících zemřel a manželství bylo spíše formální⁴⁶, a poté za Richarda.⁴⁷

Richardův poslední královský proslov je spíše motivační řečí pro anglické vojsko na Bosworthském poli, kde i skončí jeho život i hrůzovláda. Apeluje na své

⁴³ GREENBLATT, S. *Shakespearean autonomy*, s. 105.

⁴⁴ KOVAŘÍK, J. *RICHARD III. Vrah, či oběť?*, s. 247.

⁴⁵ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 330.

⁴⁶ KOVAŘÍK, J. *RICHARD III. Vrah, či oběť?*, s. 179.

⁴⁷ Tamtéž, s. 184.

vojáky, aby se bili za čest Anglie a jejího lidu, aby vyhnali francouzská vojska z anglické půdy, čímž útočí na vlastenectví a lásku k rodině. „Vězte, s kým budete dnes bojovat: / Lumpové jsou to, psanci, pobudové, [...] / A kdo je vede? Učiněná nula, / vypiplaná mou matkou v Bretani. / Maminčin mazánek, co nezábly / ho nikdy ani palec u nohy. / Vypráskejte tu havěť z naší země, / žeňme ty cizáky, ty floutky v hadrech, [...] / Těm máme dát svou půdu, svoje ženy, / oni nám budou znásilňovat dcery?“⁴⁸

⁴⁸ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 681.

3. MANIPULACE A POJEM MOCI

3.1 Macbeth

Tragédie *Macbeth* byla napsána v roce 1606, tedy téměř ke konci Shakespearova tvůrčího období. Společně s *Králem Learem* vyniká drama svou zralostí, výstižnou strohostí scén a prostředím skotských vřesovišť. V textu se už neobjevují melodické slovní hříčky, jako je tomu v ranějších komediích a lyrických dílech. Shakespeare klade důraz na ostrost a především na myšlenkový obsah hry.⁴⁹

První foliové vydání, ve kterém se dochoval celý text této hry, se datuje k roku 1623. Děj této tragédie je zasazen do Skotska 11. století. Hlinský míní, že *Macbeth* je často srovnáván s *Hamletem* z pohledu Claudia. Nabízí se například podoba mezi postavami, které mají podobné postavení a osud. Starý král je zavražděn svým blízkým, za což se další z příbuzných mstí. Současně je *Macbeth* nejkratší Shakespearovou tragédií, což znamená, že se s *Hamletem* nemůže rovnat co do rytmu hry. Stejně prvky můžeme nacházet i v koncepci, kde nadpřirozené síly radí mstiteli, jak naplánovat pomstu v případě dánského prince, a naopak skotskému králi věští budoucnost.⁵⁰ Ovšem je tu aspekt, ve kterém se postava Macbetha a Hamleta shodují, a to ve strachu, co je za koncem, který ovlivňuje uvažování obou postav o jejich činech.⁵¹

Není jisté, zdali Shakespeare napsal tragédii o Macbethovi přímo na objednávku krále Jakuba I., ale s určitostí lze říci, že drama bylo napsáno na počest jednoho z potomků skotského panovnického rodu. Král Jakub I. byl králem Anglie i Skotska a původ svého rodu, Stuartovců, spojoval s mytickým Banquem. Shakespeare mohl mít stejně tak k sepsání hry i osobní důvody. Jakub I. se stal patronem Shakespearovy herecké společnosti, takže vytvoření uměleckého díla, které vyjadřovalo obdiv panovníkovým předkům, bylo, dá se říci společenskou povinností.⁵² Jakub I. ve svých dílech prohlašoval, že je králem z boží milosti a stavěl svou osobu nad světský zákon

⁴⁹ STŘÍBRNÝ, Z. *Macbeth* In SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramát II.*, s. 514.

⁵⁰ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1209.

⁵¹ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 633.

⁵² HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 628.

a díky tomu nemůže být nikdy násilně sesazen z trůnu ani parlamentem, ani silou lidu. Tímto přístupem se zásadně odlišoval od skotských králů 11. století, kteří byli voleni a zodpovídali se svým poddaným.⁵³

Macbeth je především voják, který je schopen čelit komukoliv. Je na to hrdý a vše dělá pro svého krále. Když se ale společně s Banquem vrací z boje, zjeví se jim tři čarodějnice a předpovídají budoucnost - Macbethovi další šlechtický titul a později i královskou korunu, Banquovi se naopak nemá dostat takových poct, ovšem z jeho krve vzejde budoucí král. Dá se říci, že podobně jako v *Richardu III.* je vše záležitostí Osudu a rozmaru Šťěstěny. Proroctví v Macbethovi probudilo ambici, kterou toužil naplnit.

Reálný MacBeth byl ve skutečnosti docela jiný, než ten, kterého do podvědomí většiny lidí vtiskl Shakespeare. Stejně tak je jiná i historie dalších postav tragédie. MacBeth se údajně narodil roku 1005, jeho celé jméno znělo MacBeth Mac Findlaech a pocházel z dynastie Morayů.⁵⁴ V dětství se mu dostalo výborného vzdělání, díky pěstounské péči mnichů. Studoval práva, literaturu a hudbu a z praktičtějších odvětví ovládal latinu a řečtinu a umění válečnictví či lovu. Součástí výuky byly i etická a náboženská výchova.⁵⁵ V dospělosti zastával pozici mormaera, tedy nejvyššího správce provincie Moray. Z matčiny strany mu v žilách kolovala královská krev a Malcolm II., který vládl před velekrálem Duncanem byl jeho děd.⁵⁶ O Duncanovi se ještě zmíníme. Jméno MacBeth nebylo zcela běžné, v gaelštině znamená „syn života“.⁵⁷ Po Duncanově smrti se MacBeth vydal do Scone, aby obhájil nárok na nástupnictví, stejně jako měl Duncanův rod.⁵⁸

Roku 1040 byl velekrál Duncan zabit v bitvě u Burgheadu. Po Duncanově smrti se MacBeth vydal do Scone, aby obhájil nárok na nástupnictví, stejně jako ho měl Duncanův rod.⁵⁹

⁵³ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 628-629.

⁵⁴ ELLIS, P. B. *MacBeth. Velekrál skotský 1040-1057.*, s. 15.

⁵⁵ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 624.

⁵⁶ ELLIS, P. B. *MacBeth. Velekrál skotský 1040-1057.*, s. 15.

⁵⁷ Tamtéž, s. 27.

⁵⁸ Tamtéž, s. 15.

⁵⁹ Tamtéž, s. 15.

MacBeth byl všele přijat za nového velekrále, nezískal korunu však dědičně. Dříve se ve Skotsku král volil radou moudrých, kteří museli potvrdit nárok na trůn potenciálního nástupce. Dědické právo bylo přijato až mnohem později.⁶⁰ Zvolení MacBetha velekrálem považovali tehdejší kronikáři za správný krok. Byl zabit v roce 1057 v bitvě u Lumphananu Duncanovým synem Malcolmem. Jeho tělo bylo poté uloženo do hrobu na ostrově Iona, tradičním pohřebišti pravých skotských králů.⁶¹ Pravděpodobně v přibližně stejné době vznikla pověst o MacBethovi coby Duncanově vrahovi, jako je tomu v literárním Macbethovi. Rozdíl mezi historickým a reálným Duncanem je také značný. Ten Shakespearův má pověst vlídného vladaře, který je zavražděn ambiciózním příbuzným. Ve skutečnosti byla pětiletá vláda tohoto velekrále plná krutosti, bezohlednosti a bojů.⁶² Co se týče pověsti o úkladné vraždě velekrále, je z dostupných pramenů jasné, že král Duncan nebyl zabit Macbethem, jako to popisuje Shakespeare a královražda ve zdech hradu Cawdor je pověst, jelikož hrad byl postaven až o čtyři sta let po Duncanově smrti.

I příběh o Macbethovi má svůj historický podklad. Ovšem Shakespeare přebírá pouze část z doložených informací. Ellis dokonce polemizuje nad tím, zdali jeho postava Macbetha není jen výplod čínorodé fantazie, jelikož rozdíly mezi vlastnostmi historického a literárního krále jsou velké.⁶³ Jeho Macbeth je zprvu chrabrá generál Duncanových vojsk, v průběhu hry se z něj ale stává krutý a neohrožený vládce, kterého dožene svědomí k panickým stavům a psychickým martýriím.⁶⁴

Dalším Macbethovým výrazným povahovým rysem je prudkost a nerozvážnost. Ta se projevuje především po Duncanově smrti. Macbeth si uvědomuje, jakou hrůznost provedl a lituje svých činů. Později je příliš ukvapený v jednání s čarodějnicemi, které mu předpovídají budoucnost. Po této zkušenosti je ochoten udělat cokoli, aby se dozvěděl vše o svém osudu.⁶⁵

⁶⁰ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 624-625.

⁶¹ Tamtéž, s. 625.

⁶² ELLIS, P. B. *MacBeth. Velekrál skotský 1040-1057.*, s. 56.

⁶³ Tamtéž, s. 129.

⁶⁴ *Cliff's Notes on Shakespeare's Macbeth.*, s. 67-68.

⁶⁵ Tamtéž, s. 69.

Po korunovaci skotským králem se k paranoidním výjevům a prudkosti přidá ještě strach, a to především z Banqua, Macduffa a dalších potenciálních nepřátel. Banquovým osudem je mít královského dědice, což je jedna z příčin Macbethova strachu. Ta druhá je, že Banquo je i jeho přítelem, který by mohl poznat jaké skrývá tajemství, že krále ve skutečnosti nezavraždili jeho strážci, ale Macbeth. Strach v Macbethovi roste se zvyšujícím se morálním a fyzickým úpadkem po vraždě, kdy se jeho psychická muka otiskla i na jeho stravovacím a spánkovém režimu.⁶⁶

3.1.1 Manipulace

Ve většině Shakespearových her, především historických jsou to muži, kteří se věnují politice. V Macbethovi to je zejména Lady Macbeth, která mistrně manipuluje se svým okolím. Motivem je pro ni blaho její a jejího manžela. Před příjezdem krále na Glamis naplánují vraždu tak, aby to vypadalo, že vrahy jsou Duncanovy strážce.

Macbethovým hnacím motorem k páchání zločinů je kromě jeho vlastní ambice, ještě ambicioznější manželka.⁶⁷ Ona si nejlépe uvědomuje, že v Macbethovi se skrývá dobro, a proto se bojí, že nebude schopen zavraždit Duncana, aby se dostal na skotský trůn.⁶⁸ V následujícím úryvku pochopí, že čarodějnice nebudou šarlatánky a jejich proroctvím přikládá stejně velkou váhu jako její muž. Obává se ovšem, že Macbeth je i přes svou chabrost příliš lidský na to, aby zabil člověka. „Glamis i Cawdor jsi a budeš král, / jak řekly. Jen tvé povahy se bojím, / jsi příliš měkký, mléčný lidskostí / a neumíš jít bez ohledu za svým. / Chtěl bys být velký, ctižádost bys měl, / leč špínou světa umazat se nechceš.“⁶⁹ Zde lze názorně vidět, jak silné pouto pojí manžele. Lady Macbeth pronáší tuto řeč ve chvíli, kdy dostane od Macbetha, který se nemohl dočkat, až se podělí se svou manželkou o radostnou zprávu, ještě před svým příjezdem domů. Lady Macbeth je podle těchto slov velmi všímavá a empatická osobnost.⁷⁰

⁶⁶ *Cliffs Notes on Shakespeare's Macbeth.*, s. 69-70.

⁶⁷ ELLIS, P. B. *MacBeth: Velekrál skotský 1040-1057.*, s. 19.

⁶⁸ *Cliffs Notes on Shakespeare's Macbeth.*, s. 68.

⁶⁹ SHAKESPEARE, W. *Dílo.* s. 1215.

⁷⁰ GREENBLATT, S. *William Shakespeare: Velký příběh neznámého muže.*, s. 117.

Macbeth, ačkoliv je jakkoliv cílevědomý, je i člověk. Začíná pochybovat o svých plánech, jednak ze strachu z trestu, jednak z lásky k Duncanovi. Je si vědom toho, že vyjde najevo, kdo zabil oblíbeného a bezúhonného krále, a že za to budou potrestáni. Na druhé straně pojí Macbetha a Duncana příbuzenský vztah a láska poddaného k vladaři. Stejně tak král přijíždí na Macbethovo sídlo s pocitem bezpečí a ochrany. Macbeth zmiňuje ještě Duncanovu harmonickou vládu, která mu taktéž brání v činu. Do jeho promluvy vstupuje Lady Macbeth, nedočkavá chvíle, kdy bude korunována skotskou královnou. Thén se vše snaží zvrátit, s čímž Lady Macbeth nesouhlasí a přebírá roli muže – velitele. Právě zde je patrná rozdílnost obou postav. Na jednu stranu mají stejný cíl, ovšem odlišují se v chování, když přijde čas, aby zásadně změnilы své životy. Lady Macbeth, je pro svůj cíl zapálená a nehodlá ustoupit, ale Macbeth se snaží jí vymluvit tu zvrácenost: MACBETH „Tu věc pusť z hlavy, Vyznamenal mne / a já si u kdekoho koupil zlaté / mínění. Chci je nosit, dokud září / novotou, ne je zahodit tak brzo. / LADY MACBETH Byla ta naděje snad opilá, [...] / To je tvá láska. Velká mužná touha, / na mužný čin se ale nezmůže. / Toužíš mít to, co korunou je žití, [...] / „já chci“ hned zabije svým „já se bojím“,“⁷¹

I v další promluvě jakoby Macbetha kastrovala a zbavovala ho tak mužnosti. V jakékoliv situaci si zachovává svou až nadpozemskou chladnost. „Kdyžs to chtěl udělat, tak byl jsi muž. / A ještě víc jsi mužem byl, čím víc / jsi chtěl být víc. Čas ani místo ti / nepřály, tebou to však neotřáslо. / Teď, když ti přeje vše, jsi otřesen.“⁷² Jak je vidět v předešlých úryvcích, Lady Macbeth má v podstatě zásluhu na rozpolcení Macbethovy osobnosti. Nejdříve to byl v jejích očích statečný a rozhodný muž, ale svým naléháním a následným ponižováním ho *de facto* donutila provést něco, co nechtěl. Lady Macbeth totiž dokázala potlačit svou lidskost, ovšem v Macbethovi se tyto dvě osobnosti svářily. „Však ani tady trestu neujdem, / vražedný čin vždy učí vraždit jiné / a jeho účín zasáhne pak nás. / Nestranná spravedlnost s chutí zvedá / náš pohár jedu k našim vlastním rtům.“⁷³

⁷¹ SHAKESPEARE, W. *Dílo*. s. 1217.

⁷² Tamtéž., s. 1216.

⁷³ Tamtéž. s., 1216.

„Pak o té vraždě se mnou mluvil netvor. / Kdyžs to chtěl udělat, tak byl jsi muž.
/ A ještě víc jsi mužem byl, čím víc / jsi chtěl být víc. [...] / Kojila jsem a vím, co je
láska / k děcku, co saje z prsu. Z bezzubých / dásní bych mu jej přesto vyškubla, /
a třeba by se na mne zrovna smálo, / mozek mu z hlavy vyrazila, kdybych /
se zapřísáhla jako ty.⁷⁴ Tento monolog vyvolává mnoho rozporů. Není dokázáno,
že královna Skotska měla s Macbethem dítě. Známe bylo jen její pravé jméno – Gruoch.
MacBeth byl jejím druhým manželem. Prvním chotěm byl Gillecomgain, dřívější
mormaer z Moray a Macbethův bratranec, který byl zabit ambiciozním Malcolmem.⁷⁵
Z tohoto manželství vzešel syn Lulach, kterého MacBeth později adoptoval.⁷⁶ Její slova
nemají vypovídat o něčem faktickém, ale mají dokazovat, jak silná osobnost Lady
Macbeth je, a to, jak mluví o vyrazení mozku z dětské hlavy, má především zdůrazňovat
její cílevědomost a zatvrzelost vůči cílům, které plánovala. Z Macbetha tak dělá
slabocha, který ztrácí svou mužnost, když nechce dostát svým slibům a zavraždit krále
pro vlastní prospěch. Tato ponižující slova, ale neříká jen ze zlosti, ale Lady Macbeth
přesně ví, kde má Macbeth slabá místa a chce, aby se vzchopil. Právě tyto narážky
na jeho mužství, skrývající sexuální podtext jsou nástrojem pro ovládnutí muže.⁷⁷

Ve svém prvním monologu zmiňuje i Macbethův strach ze zlých skutků.
Zdůrazňuje mužovu touhu po moci, kterou ale nelze získat jinak než hrubou silou. To se
ale také thénovi nelíbí. Rád by ke své slávě a moci přišel po právu a se zachováním si
tváře světce, jak ostatně říká Lady Macbeth ve 29. verši v 1.5.. O několik veršů dále
prohlašuje: „Přijď, já ti vliju do ucha svou kuráž, / jazykem vymrskám ti z duše
všechno, / co tobě brání sáhnout po zlatu,“⁷⁸

Na této pasáži je velmi dobře viditelná síla Lady Macbeth. Dodá svému choti odvalu
k vraždě, aby poté společně dosáhli královského titulu. „Zkus klamat čas a tvař se, jak
čas velí, / očima všechny vítěj, rukou, řečí, / buď jako květina, v níž číhá had. / Náš host
si žádá mimořádnou péči, / tu velkou věc nech na starosti mně. / Vždyť dnešní noc všem

⁷⁴ SHAKESPEARE. W., *Dílo.*, s. 1217.

⁷⁵ ELLIS, P. B. *MacBeth. Velekrál skotský 1040-1057.*, s. 51.

⁷⁶ Tamtéž., s. 68.

⁷⁷ GREENBLATT, S. *William Shakespeare: Velký příběh neznámého muže.*, s. 116.

⁷⁸ SHAKESPEARE. W. *Dílo.*, s. 1215.

našim dnům má dát / moc, svrchovanost, slávu, majestát.⁷⁹ V tomto úryvku se zdá, jakoby Lady Macbeth byla strůjcem plánů. Přesvědčuje Macbetha, aby byl silný a nedal najevo, že se v jejich hlavách rýsuje plán, který přinese králi smrt. Části „tu velkou věc nech na starosti mně.“⁸⁰ si v podstatě manželé vyměňují role. Macbeth se stává hostitelem, který se stará o zábavu vzácného hosta a Lady Macbeth zastává roli nemilosrdného vraha, který domýšlí poslední detaily svého plánu.

Lady Macbeth ovšem není tak bezcitná, jak se zdá. Pod ostrými slovy se skrývá žena, která je pro svého manžela oporou. Miluje svého muže jako on ji a dokáže být obdivuhodnou hostitelkou.⁸¹ Skvělá je i její síla, sebekontrola a odhodlanost dokončit, co s Macbethem začali. Její svědomí se projevuje jen v soukromí a ve spánku, kdy je náměsíčná a nevědomky vypráví o svých trápeních.⁸² „Pryč, prokletá skvrno! Pryč, poví- / dám! Jedna, dvě. [...] / Ale kdo by si pomyslel, že je / v něm tolik krve, ve staříkovi? [...] / Macduff, thén z Fifu, měl ženu. Kde- / pak je teď asi? Copak ty ruce nebudou nikdy čisté? [...] / Umyj si ruce, obleč si župan a netvař / se tak vyděšeně. Banquo je v hrobě, povídám.“⁸³ Právě zde je vidět, jak pracuje podvědomí Lady Macbeth. Tyto promluvy jsou vybrány z obrazu, kdy už Lady Macbeth není v psychicky pořádku a její svědomí ji dohání k šílenství. Když je náměsíčná, pozoruje ji dvorní dáma ve společnosti lékaře, který ji má vyléčit. Nevědomky se dozývá ke všem vraždám, na kterých má podíl. Zanedlouho spáchá sebevraždu, ovšem z textu díla není jasné jak. Lady Macbeth ztrácí tu neskutečně ledovou masku, kterou nasazuje v první polovině hry. Jak říká Stříbrný: „Lady Macbeth je ztělesněnou d'ábelskou velikostí, skoro nadčlověk.“⁸⁴

Lady Macbeth prožívá svůj vlastní příběh, vlastní tragédii, která se prolíná i s příběhem Macbetha. Je mu milující manželkou, která svou roli pojímá až s přílišnou zodpovědností, stejně tak, jako Macbeth pojímá svou honbu za velikostí. Trýzní ji svědomí, kvůli tomu, jaká martýria způsobila sobě i svému jedinému blízkému člověku.

⁷⁹ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 1215.

⁸⁰ Tamtéž., s. 1215.

⁸¹ *Cliff's Notes on Shakespeare's Macbeth*, s. 70-71.

⁸² Tamtéž., s. 71.

⁸³ SHAKESPEARE, W. *Dílo*, s. 1235.

⁸⁴ STŘÍBRNÝ, Z. *Macbeth* In SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramát II.*, s. 516.

I Macbetha nakonec ztratila – zločiny je odcizily, i když stále doufala, že ona je ta, kterou muž potřebuje jako oporu.⁸⁵

3.1.2 Touha po moci

Macbethův život se změní v okamžiku setkání se třemi čarodějnicemi, které vstupují do hry, jako Pokušení.⁸⁶ Tehdy si uvědomuje jak je mu Štěstěna nakloněna: „Když Štěstěna chce ze mě stvořit krále, / Nemusím já hnout ani prstem.“⁸⁷

Sudičky mu věštily královskou korunu, ke které se mohl dostat jen přes Duncanovu mrtvolu. Společně s Lady Macbeth naplánují vraždu na svém panství. Ale i po korunovaci nemůže spát. Bojí se o svůj trůn. Děsí ho hlavně jeho přítel Banquo. Báá se, že jeho velikost by mohla převýšit tu Macbethovu a věštba by se mohla naplnit. Nechá tedy zavraždit i jeho syna Fleance, kterému se ale povede utéct. Roku 1371 na skotský trůn nastoupil rod Stuartovců, a aby nabyli důvěryhodnosti a úcty, vytvořili si rodokmen se skotským zakladatelem Banquem a synem, který utekl před Macbethovou krutostí do Walesu, kde se oženil s princeznou, jejímž přímým příbuzným byl král Artuš.⁸⁸ Podle Hilského byl tím ženichem až jeho syn Fleance.⁸⁹

Macbetha trápí svědomí a začne trpět paranoidními zjeveními v podobě duchů lidí, kteří zemřeli jeho rukou. Tyto sny a halucinace mají i prorocký motiv - například v prvním obraze čtvrtého jednání probíhá čarodějnický rej. Účastní se ho i Macbeth a čarodějnice mu vyvolají zjevení. Postupně se vyjevují tři různé preludy, přičemž každý pronáší jakousi indicii. Při první zjevení se zobrazuje hlava neurčité podoby pokrytá přilbicí. Pronáší první proroctví: „Macbethe, Macbethe, dej pozor, dej, / Macduffa, théna z Fifu, ohlídej.“⁹⁰ Ohledně významů jednotlivých zjevení, cituje Stříbrný anglického kritika Uptona, který vysvětlil, co jednotlivá zjevení symbolizují. Hlava znázorňuje Macbethovu hlavu uťatou na konci hry Macduffem. Druhé zjevení

⁸⁵ STŘÍBRNÝ, Z. *Macbeth* In SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramát II.*, s. 516.

⁸⁶ GREER, G. *Shakespeare.*, s. 66.

⁸⁷ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1214.

⁸⁸ STŘÍBRNÝ, Z. *Macbeth* In SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramatu II.*, s. 595.

⁸⁹ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 628.

⁹⁰ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1229.

v podobě dítěte potřísněného krví symbolizuje malého Macduffa. Nasvědčuje tomu i jeho proroctví:⁹¹ „Bud' krvavý a zpupně zhrdej všemi, / neublíží ti, koho žena porodila.“⁹² Říká, aby se nebál člověka, kterého neprodila žena. Právě Macduff se narodil pomocí císařského řezu. Macbeth si uvědomuje, o kom proroctví vypráví. Rozhodne se pro jistotu fífského théna zabít, aby mohl lépe spát, jak je řečeno v IV.1. ve verších 83-87. Poslední zjevení, dítě s královskou korunou na hlavě a větví v ruku, je ve skutečnosti mladý Malcolm, syn krále Duncana a větvíčka symbolizuje větve z Birnamského lesa, kterými se kryjí Malcolmovi vojáci při pochodu na Dunsinan, Macbethovo útočiště. Prorokuje, že bude nedotknutelný, dokud se les nedá na pochod na dunsinanský hrad.⁹³

Z historického hlediska bylo téma čarodějnictví aktuální. Sám Jakub I., i přes svou vzdělanost, věřil v existenci těchto postav a postaral se i o vlnu honů na čarodějnice. Zájem o ně projevil již při svém pobytu v Dánsku a po této zkušenosti pak zpřísnil tresty pro osoby podezřelé z okultismu ve Skotsku. Své nároky zmírnil až po nástupu na anglický trůn v roce 1603. Ještě ve Skotsku sepsal dílo *Deamonologie*, kde obhajoval krutost a přísnost honů na tyto démonické postavy. Čarodějnice spojoval se spiklenci ďáblůvými, jež chtějí zničit krále, kterým byl Jakub z boží milosti.⁹⁴ *Deamonologie* Jakuba I. popisuje čarodějnice jako cosi, co nebylo stvořeno k obrazu Božímu, něco, co se oddaluje Bohu. Tyto pokleslé výtvořiny jsou poté předány do rukou Ďábla. Proviňují se tím, že hřeší navzdory boží milosrdnosti, a jsou si toho vědomy. Rozděluje tzv. nekromancii a čarodějnictví. Nekromancie je proroctví o mrtvých, tedy vyvolávání duší zemřelých a je součástí temné magie. Rozdíl mezi těmito uměními tkví v tom, že Čarodějnice jsou otrokyně Ďábla a nekromancie jim poroučí a řídí je.⁹⁵ V Macbethovi bychom takto mohli říci, že Hékaté je nekromancie, která stojí nad třemi čarodějnicemi.

Banquo je další výraznou postavou dramatu. Je Macbethovým přítelem a vojákem Duncanovy armády. Stejně jako Macbeth se setká s čarodějnicemi, které

⁹¹ STŘÍBRNÝ, Z. *Macbeth* In SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramatu II.*, s. 606

⁹² SHAKESPEARE, W. *Dilo.*, s. 1229.

⁹³ STŘÍBRNÝ, Z. *Macbeth* In SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramatu.*, s. 606.

⁹⁴ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 631.

⁹⁵ *Daemonologie by King James VI of Scotland (King James I of England) in the form of a dialogue, divided into three books. First booke. Chapter II.*

mu prorokují dědice královské krve. Tento statečný muž je pouhým výplodem fantazie, ovšem ne té Shakespearovy, ale fantazie prvního skotského dějepisce Hectora Boeceho. Podobně jako Banqua si vymyslel i vraždu Macduffovy rodiny, a rovněž osobnost Lady Macbeth. Je tedy jasné, že Shakespeare čerpal z jeho kronik.⁹⁶ Současní badatelé se domnívají, že Shakespeare naopak čerpal z díla dalšího dějepisce Ralpa Holinsheda, který tvořil až po Boeceho smrti, a který převzal původní příběh od svého předchůdce.⁹⁷

„Krásně to vyšlo – Glamis, Cawdor, král, / všechno, co slíbily ti sudičky. / Já za tou krásou tuším hnusnou hru. / Ty však krále nezplodíš. To ze mě / jak z kořene prý vzejde mnoho králů.“⁹⁸ Banquoův duch je součástí průvodu osmi postav – králů, ve scéně, kdy se Macbethovi zjevují tři duchové. Osm postav symbolizuje osm panovníků rodu Stuartovců vládnoucích ve Skotsku, počínaje králem Robertem II. a konče Jakubem VI., který byl později korunován i králem Anglie, jako Jakub I.. Jeden z přízraků nese zrcadlo kde se objevují další postavy, které zobrazují pokračující rod Stuartovců. Jak již bylo řečeno, Stuartovci odvozují svůj původ od mytického Banqua. Počet žezel a jablek poté znázorňuje, že někteří z nich budou korunováni několikrát – ve Skotsku, v Anglii a v Irsku.⁹⁹

⁹⁶ ELLIS, P. B. *MacBeth: Velekrál skotský 1040-1057.*, s. 110.

⁹⁷ Tamtéž., s. 131-132.

⁹⁸ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1222.

⁹⁹ STŘÍBRNÝ, Z. *Macbeth.* In SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramát II.*, s. 607.

4. VZTAH PANOVNÍKA K ZÁKONŮM A MORÁLCE

4.1 Hamlet

Okolo tragédie o dánském králevici Hamletovi existuje mnoho nejasností. Jednou z nich je datum jejího vzniku. Nejpravděpodobnějším datem je počátek roku 1601, jelikož v polovině následujícího roku byla do Nakladatelského rejstříku zapsána kniha *Pomsta Hamleta, prince dánského*. Ta byla v přibližně stejné době uvedena hereckou společností Služebníci lorda komořího. Další záhadou je text *Hamleta* psaný Shakespearovou rukou, jelikož dochované texty totiž nejsou psány jeho rukopisem.¹⁰⁰ Nejdůležitější texty *Hamleta* se nachází ve třech vydáních. První byl kvartový tisk z roku 1603, ale bohužel v mnoha ohledech je nedokonalý, nepřesný a dokonce zkrácený, a je zřetelné, že byl psán po paměti herců. Další, kvalitnější tisk bylo druhé kvartové vydání, které se objevilo o rok později jehož vydavatelem byl editor John Dover Wilson. Stříbrný spekuluje, že tento tisk byl vydáván podle Shakespearova rukopisu, který byl ale údajně tak nečitelný, že tiskař vynechával mnohdy písmena i celá slova.¹⁰¹ Patrně nejdůvěryhodnější je třetí verze textu obsažená ve foliovém vydání. Jeho pořizovateli jsou Shakespearovi společníci Condell a Heminges. Toto vydání je nutno brát s rezervou, jelikož texty dramát jsou z velké části psány z paměti vydavatelů, jak již bylo uvedeno. Ovšem u *Hamleta* je velmi pravděpodobná shoda textu, jak u Condella a Hemingse, tak u Shakespeara. Důvodem je vysoká popularita tohoto dramatu, a protože byli oba společníci také herci v Shakespearově herecké společnosti, je jisté, že text znali velmi dobře.¹⁰²

Hamlet je mnohem propracovanější než předešlá dramata. Shakespeare si byl vědom, že dokáže svému textu vtisknout mnohem větší hloubku, a tak pozměnil strukturu hry, začal se vyvarovat povrchním motivům, jako je láska, která vévodila například hrám *Romeo a Julie*, či *Sen noci svatojánské*, a zaměřil se i na vnitřní, skrytou stránku jazyka tragédie. Věnoval se nejen básnické stránce, přičemž používal mnohem

¹⁰⁰ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 458.

¹⁰¹ STRÍBRNÝ, Z. *Hamlet in SHAKESPEARE, W. Výbor z dramát II.*, s. 360.

¹⁰² HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 459.

více metafor, propojoval několik dějových linií do jednoho času a více promýšlel načasování výstupů jednotlivých postav. Celé hře vévodí melancholie, skepse nad smyslem života a křivda.¹⁰³

Shakespeare vystavěl hru na základě příběhu z dánské kroniky autora Saxa Gramatika. Ta vypráví o dvou bratřech, které pověřil jejich otec vládou nad Jutskem, dnešním Dánskem. Jeden z bratrů zabil v souboji norského krále, za což dostal jako odměnu norskou princeznu, která mu později porodila syna. Druhý z bratrů nemohl přenést přes srdce štěstí toho druhého, bratra zavraždil a pojal královnu za manželku. Mladý princ tušil, že otcova smrt nebyla nešťastná náhoda, a tak předstírá šílenství.¹⁰⁴ Sice byl ještě dítě, které by nemělo znamenat potenciální nebezpečí, ale Feng, nový jutský král znal společenský kodex a věděl, že ze sirotky se stane mstitel a pomstí svého otce. Zatímco se v Amletově mysli formuje plán pomsty, uběhne mnoho let.¹⁰⁵ Při rozhovoru s matkou v její komnatě zabije králova špeha a poté ho rozčtvrtí, uvaří a hodí prasatům. Mladý princ byl v doprovodu dvou králových nohsledů odvezen do Anglie, kde měl být popraven, ovšem obratně se z trestu vyvlékl a místo něj, byl pověšen jeho doprovod. Po roce se vrátil zpět do Jutska, a to přesně v den, kdy pro něj byla vystrojena symbolická zádušní hostina. Když se hosté přejedli a leželi na podlaze hodovního sálu, přikryl je všechny kobercem, zajistil, aby nemohli utéct, a upálil je. Poté usedl na dánský trůn po boku anglické princezny.¹⁰⁶

Podle Stříbrného naopak není původním autorem příběhu Saxo, jelikož se toto vyprávění objevuje i ve starých severských ságách, a Saxo je jen převzal a historicky poupravil do své současnosti.¹⁰⁷

Při pohledu na příběh tak, jak ho interpretuje Francouz Françoise de Bellaforest ve svém díle *Tragické příběhy*, je zřetelné, že se Shakespeare držel především dějové linie, přičemž velmi podobné jsou i jména postav. Podle Bellaforestovy interpretace se mladý princ jmenoval Amlet, a v anglickém překladu stejného díla se objevuje zase jméno Hamlet. Král a královna se jmenovali Horvendil a Geruta, naopak Shakespeare

¹⁰³ GREENBLATT, S. *William Shakespeare: velký příběh neznámého muže.*, s. 280-281.

¹⁰⁴ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 460.

¹⁰⁵ GREENBLATT, S. *William Shakespeare: velký příběh neznámého muže.*, s. 263.

¹⁰⁶ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 460.

¹⁰⁷ STRÍBRNÝ, Z. *Hamlet in SHAKESPEARE, W. Výbor z dramát II.*, s. 360.

změnil jméno především Claudiovi, který se podle kroniky jmenoval Feng. Rozdíly jsou patrné i v dalších ohledech a Shakespeare Saxův příběh nepřebírá se všemi detaily. V původní verzi je například starý král zavražděn veřejně, Hamlet se neožení s anglickou královskou dcerou a jeho pomsta není předem naplánovaná, ale dílem spontánních reakcí. Shakespeare do svého Hamleta přidal ještě mnoho dalších situací a postav, přičemž zařadil i aktuální témata, jako je démonologie. Naopak tyto ostatní prvky hry převzal ze hry *Ur-Hamlet*¹⁰⁸, která se ale nedochovala a údajně existovala už jedenáct let před vznikem Hamleta jako takového.¹⁰⁹ Hamlet je jméno severského původu a vyskytuje se v islandských ságách jako Amlóði, přičemž „óði“ znamenalo později „šílený“, což naznačuje jaká je Hamletova povaha.¹¹⁰ Je jasné, že v případě Saxova příběhu, musel Shakespeare Hamleta nechat dospět, vzhledem k možnostem divadla, které není otevřené dlouhým létům, která uběhnou než Amlet dospěje.¹¹¹

Čeho je potřeba si také povšimnout, je časové rozpětí děje. Nepříliš všímavému divákovi, či čtenáři se může zdát, že celá tragédie o Hamletovi se odehrává v krátkém časovém období, ne-li v několika dnech. Ten, či onen si musí uvědomit časové proluky mezi jednotlivými událostmi, jelikož o délce trvání příběhu je ve hře jen několik málo zmínek. Jednou z nich je Ofeliina připomínka, že od smrti krále Hamleta jsou tomu již „dvakrát dva měsíce“¹¹². Ovšem je nutné sledovat i nevyslovené časové údaje přímo v textu hry. Ty se týkají především diplomatických jednání a cest, které vnášejí do děje určitý časový odstup. Tímto problémem se zabývá Stříbrný ve svých *Statích k Shakespearovi*. Odhaduje, že kdyby se měl čtenář řídit podle dynamických částí textu, může se doba trvání celé tragédie vtěsnat do deseti dnů, ovšem tomu předchází i řada dlouhodobých událostí, jako je například Laertova cesta do Francie a následná žádost o peníze, které nemohl utratit během několika dnů. Dále jsou to diplomatická jednání s norským králem Fontibrasem, kdy Claudius vysílá své posly do Norska v prvním jednání a již ve druhém se vrací zpět na Elsinor. Všechny tyto události nasvědčují tomu, že děj tragédie se protahuje do řádu měsíců, možná až roků. Pro konkrétnější představu je nutno uvést i dynamičtější části hry. Jedním z nejvýraznějších případů je

¹⁰⁸ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 461.

¹⁰⁹ Tamtéž., s. 462.

¹¹⁰ STRÍBRNÝ, Z. *Hamlet in SHAKESPEARE, W. Výbor z dramát II.*, s. 361.

¹¹¹ GREENBLATT, S. *William Shakespeare: velký příběh neznámého muže.*, s. 263.

¹¹² SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1057.

především doba, která uběhla od příchodu herců na Elsinor, po Hamletův rozhovor s rozhořčenou matkou, Poloniovou smrtí a vystavením příkazu k Hamletovu odjezdu do Anglie. Toto vše se událo během dvou krátkých dnů za předpokladu, že Hamlet byl odveden do přístavu ještě před svítáním.¹¹³ Problém „dvojího času“¹¹⁴ je důležitý především pro to, aby si čtenář uvědomil, že Hamlet nejednal podle kvapně vymyšleného plánu, ale celý děj postupuje volnost, při níž princ improvizuje. Také je nutno podotknout, že Claudius, podobně jako Macbeth nebo Richard III., který také rychle nabyl vytouženého cíle, nebyl ihned Štěstěnou vrhnut do propasti a ve svém úřadě určitou dobu setrval.

4.1.1 Claudius a politika královraždy

Claudius je nový dánský král, který se ke koruně dostal pomocí vraždy svého bratra, starého krále Hamleta. Vražda byla sama o sobě podlá a nedůstojná, jelikož král byl zavražděn ve spánku pomocí jedu vlitého do ucha. To je vlastně ústředním motivem tragédie – vražda a pomsta, kolem které se následně točí veškeré konání mladého Hamleta. Shakespeare nevybral tento námět náhodou. V jeho době bylo téma královraždy oblíbeným zdrojem inspirace, což je zřetelné i na dalších stěžejních dílech alžbětinské a jakubovské éry. Dále bylo téma i poměrně aktuální vzhledem k mocenské politice v renesanční době a mnohdy královražda řešila složité politické situace.¹¹⁵ Zároveň je motiv vraždy to, co spojuje mnohé Shakespearovy postavy. Nejvýraznější podobu mají dva králové shakespearovských her, a těmi jsou příznačně Claudius a Macbeth. Oba spáchali vraždu krále a jejich motivem byla touha po moci.

Paradoxem je, že v těchto dobách nebyla královražda ani tak trestným činem jako spíše hříchem. Samozřejmě za předpokladu, že panovník, jenž byl terčem spiknutí, byl označen jako tyran, heretik apod. Taková vražda byla dokonce zaštitěna papežským požehnáním. Poznamenejme, že takové spiknutí bylo naplánováno i proti anglické královně Alžbětě. Důvodem byla katolická víra, která nebyla v zemích, kde panovala

¹¹³ STRÍBRNÝ, Z. *Proud času. Statě k Shakespearovi.*, s. 271 – 274.

¹¹⁴ Tamtéž., s. 271.

¹¹⁵ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 466.

Alžběta vítána. Skupina elitních anglických katolíků naplánovala vraždu královny, před níž ale požadovali papežovo svolení a ujištění, že se nestanou hříšníky, když zabijí panovnici, která neuznává jinou než kacířskou anglikánskou církev. Papežův velvyslanec dal papežovým jménem svolení k vraždě, jelikož královna byla již v té době Římem exkomunikována a odpůrci měli tedy právo ukončit její vládu, byť násilně. S tímto jim dal ještě slib rozhrěšení od samotného papeže.¹¹⁶ Tyto zločiny byly obhajovány především tím, že čin není vraždou, pokud se jedná o tyрана, tím pádem se z něj stal i nepřítel svého národa a jeho zabití národu prospěšné. Takto obhajoval tyranovraždu skotský reformátor George Buchanan. Královražda podle něj definuje zavraždění spravedlivého a dobrého člověka, tyranovražda je naopak zabití krále zneužívajícího královské moci pro svůj prospěch.¹¹⁷

Zdá se, že postava Claudia byla vytvořena podle Buchananovy definice krále – tyрана. I sám Claudius přiznává, že je zdánlivým panovníkem, čehož si je vědom, a tím více musí svému okolí dokazovat svou moc. Erasmus podle Hilského dále poukazuje ještě na Claudiův úzkostlivý strach o vlastní bezpečí, a tak si pro jistotu najímá cizí žoldnéře, jejichž věrnost si koupí.¹¹⁸

4.1.2 Komparace Claudia a krále Hamleta

V Hamletovi proti sobě stojí postavy Claudia jako současného krále a starého Hamleta, coby jeho zavražděného předchůdce. Claudius tedy znázorňuje element zla v podobě podlého a moci chtivého muže, který nezvládl unést moc, slávu a štěstí svého bratra, což ho přimělo k vraždě. Starý Hamlet naopak, v podobě ducha, dokazuje, jak je osud nevyzpytatelný. Podle všeho byl ctnostný a oblíbený vládce, kterému ke štěstí nechybělo nic, ovšem ani to mu nezaručilo zemřít důstojnou a přirozenou smrtí.

„Ač dosud máme v paměti smrt bratra, / drahého Hamleta, a v srdcích bychom / spíš měli nosit žal a celou zem / proměnit v jednu bědující tvář, / rozumem jest nám

¹¹⁶ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 466.

¹¹⁷ Tamtéž., s. 468.

¹¹⁸ Tamtéž., s. 468.

ovládnout náš cit,¹¹⁹ Stejně tak jako v *Richardovi III.* je zjevná předstíraná lítost údajně milujícího bratra, a to ihned na začátku hry. Dánský král Claudius stejně tak jako Richard nechal zabít svého bratra, a později tento zločin přisoudili nešťastné náhodě. V Claudiově případě to měla být přirozená smrt ve spánku a v Richardově naopak vražda na příkaz krále Eduarda, o které ovšem král nevěděl, pouze nechal Richardova bratra zatknout, a to na základě pomluvy, avšak popravu nenařídil. *De facto* celý Claudiov první monolog je na jedné straně vzpomínkou na zesnulého bratra a krále a na straně druhé děkovnou řečí za podporu ve svém konání, samozřejmě jen v tom veřejném, jako je pojmутí královny Gertrudy za manželku a nástup na dánský trůn. Zdá se, že nový král je muž dobrých mravů, a že se nic nezmění, a Claudius bude pokračovat v Hamletově odkazu. Jako téměř každý ze Shakespearových králů, i Claudius ukazuje okolí, jak je uctívá k zákonům a zvykům.¹²⁰ Král se prezentuje jako sebevědomý politik, který si svou výřečností získal podporu dvořanů.¹²¹ Shakespeare věděl, jak projevy vládců působí na dav lidí a stejně tak i věděl jak vyvolat pozitivní reakce obecnosti. Claudius se v této scéně stává hercem a dvořané jsou jeho publikum. Vzniká tedy určitá spojitost mezi úkolem herce a vladaře – oba mají vyvolávat svými „maškarádami“ odpovídající reakce davu, ovšem podle Greenblatta by pravý aristokrat těmito veřejnými vystoupeními opovrhoval. Jak je známo, Claudiova monologu se účastnil i Hamlet. Ten, stejně jako Casca v *Juliu Caesarovi*, opovrhoje Claudiem a jeho řečmi o lítosti a budoucnosti.¹²²

Těmito „maškarádami“ panovník-herce dával najevo svou „absolutnost. Ztotožňoval se s bohy stejně tak jako Kleopatra, když vystoupila proti Římu. Angličtí panovníky se běžně nestavěli na úroveň božskou, ale Alžběta a Jakub prezentovali svou autonomii jako božskou a stavěli se nad své vlastní právo. Král Jakub si vyhrazoval právo vládnout nad zákonem říše, stejně tak jako pod ním. Ve svém díle *The True Law of Free Monarchies* píše, že jsou tvořeny zákony, ale ne zákony krále. Síla je tedy

¹¹⁹ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1036.

¹²⁰ GREENBLATT, S. *Shakespeare's Freedom.*, s. 105.

¹²¹ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 494.

¹²² GREENBLATT, S. *Shakespeare's Freedom.*, s. 100.

odvozena od krále samotného, který stejně jako v případě Jakuba stojí nad zákonem a jeho pozice je nesporná.¹²³

Jedním z motivů vraždy byla pravděpodobně i náklonnost ke královně. Nezvyklá byla též krátká doba mezi pohřbem starého a svatbou nového krále. Gertruda sice nebyla Claudiovou sestrou v pravém slova smyslu, ale i tak se dopustil (dle tehdejšího chápání) incestu. V Anglii byl sňatek mezi švagrem a švagrovou považován za stejně pobuřující jako sexuální vztah se členem rodiny. Podobně nestoudná byla i krátká doba mezi pohřbem Hamleta a svatbou. Podle zákona panujícím v alžbětinské Anglii se mohla vdova vdát až po uplynutí roční lhůty od manželova skonu. V případě smrti krále se tato doba prodlužovala i na několik let, kdy se stále pořádaly smuteční obřady.¹²⁴ Tak to viděl nejen princ Hamlet, ale i každý věřící, ať už katolík nebo protestant, který sledoval inscenaci Hamleta v hledišti divadla. Claudius, znechucen sám sebou, schovává své pocity za slova oplývající vděkem a úctou k dvořanům. Účelem bylo tedy získat respekt u poddaných, ale také posílit své politické postavení.¹²⁵

V následujícím úryvku už král hovoří s mladým Hamletem: „Proč to, co musí být, co běžné je / a děje se to každému a pořád, / z pouhého trucu máme brát tak vážně?“¹²⁶ Claudius si není Hamletem nijak jistý. Neví, jestli je opravdu jen podivín, kterého zasáhla otcova smrt více než je zdrávo, nebo zdali princ tuší, že smrt nebyla úplně přirozená a jejím strůjcem je právě jeho strýc. Obhazuje smrt jako přirozený proces života, který potká každého a nemá se tedy „brát tak vážně“, jen proto, že s ní dotýčný nesouhlasí. Nechápe mladíkovu pasivitu vůči všem křivdám, které mu způsobil. Děsí ho to zlověstné mlčení, ví, že s jeho postupy mladý Hamlet, okradený o otce, matku i trůn, nesouhlasí. Situaci si zlehčuje myšlenkou, že vše, co dosud spáchal, nebylo potrestáno, a tak se nemá čeho obávat.

POLONIUS „Tak už to chodí, děláme / to všichni: zbožná tvář a zbožný čin / jsou přece krycí barvou samotného / d'ábla. CLAUDIUS (stranou) Tak pravdivá jsou jeho slova, / že do svědomí švihla mě jak bič. / Ani tvář děvky skrytá pod lícidly / není

¹²³ GREENBLATT, S. *Shakespeare's Freedom.*, s. 100-102.

¹²⁴ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 495.

¹²⁵ STRÍBRNÝ, Z. *Hamlet in SHAKESPEARE*, W. *Výbor z dramát II.*, s. 365

¹²⁶ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1037.

tak odporná jak ten můj skutek, / co šklebí se pod šminkou krásných slov. / Ó, jak mě tíží!“¹²⁷ V tomto útržku z rozhovoru mezi Claudiem a Poloniem se ozývá královo svědomí. Polonius popisuje, jak je možné dosáhnout svého cíle pomocí přetvářky. Úryvek je vyňat ze scény, kdy je Ofélie poslána jako jistá návnada pro mladého prince. Touto cestou se mají ostatní dozvědět, jestli je Hamlet opravdu blázen, nebo je jen poblouzněn láskou. Poloniův výrok lze považovat za projev studu či zoufalství nad tímto počináním. Ofélie má předstírat, že se modlí. To ona je tou „zbožnou tváří“ a „zbožný čin“ je předstírané rozjímání. Claudius si v tu chvíli rozpomněl na zřůdnosti, kterých se dopustil a díky nimž má sám na sebe vztek. V tomto rysu se dánský král podobá tomu skotskému, Macbethovi. Jejich činy byly podobného rázu a účelu. I Macbetha jeho činy tíží a nedají mu spát. Polonius se zdá být Claudiovým komplicem, ale není tomu tak. Polonius je jen politik, který se stará o blaho lidu. Podle Stříbrného by královraždu jistě neschválil, ale na druhou stranu, je také jen člověk, který, když se má rozhodnout ve prospěch jednoho, či druhého, bude následovat toho silnějšího, i když to nebude zcela odpovídat morálnímu kodexu.¹²⁸

Postavy duchů měly v renesančním divadle poměrně časté zastoupení, většinou v podobě loutek. Duch krále Hamleta měl ale mnohem realističtější podobu tím, že přízrak oblékl do brnění.¹²⁹ Jak je známo, tématem démonologie se zabývá skotský a anglický král Jakub I. ve svém díle *Deamonologie* z roku 1597. Podle něj lze rozlišit čtyři druhy duchů. První soustředí svou energii k určitému místu, druhý se zabývá pronásledováním a trápením konkrétního člověka, třetí vstupuje do nitra člověka a ovládá ho a nakonec čtvrtý se nazývá vulgarie Fayrie. Dále se v dialogu mezi dvěma učenci spekuluje o vtělení se duchů do podoby zemřelých přátel.¹³⁰ Shakespeare psal *Hamleta* v době, kdy prožíval těžké životní období. To vyvolávaly pravděpodobně vzpomínky na smrt jedenáctiletého syna Hamneta, který zemřel roku 1596¹³¹. Postava Hamleta má podobný osud jako jeho syn – také je odsouzen k záhubě v mladém věku. V době, kdy patrně vznikalo drama, tedy v letech 1600 a 1601, přišla ze Stratfordu

¹²⁷ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1053.

¹²⁸ STRÍBRNÝ, Z. *Hamlet* in SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramát II.*, s. 366.

¹²⁹ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 472 - 3.

¹³⁰ *Daemonologie by King James VI of Scotland (King James I of England) in the form of a dialogue, divided into three books. Chapter V.*

¹³¹ GREENBLATT, S. *William Shakespeare: velký příběh neznámého muže.*, s. 275.

zpráva, že jeho otec John Shakespeare je nemocný. Pro Shakespeara to byla patrně další rána, která se otiskla do postavy ducha krále Hamleta.¹³²

„Říká se, že ve spánku / mě na zahradě uštkl had. [...] / Věz, že ten had, / co uštkl tvého otce, dneska má / na hlavě korunu.“¹³³ Jak vlastně zemřel starý král Hamlet, se jeho syn dozvěděl, až od jeho ducha. Vzhledem k tomu, že královo tělo bylo netknuté a vypadalo, jakoby vážně jen spal, patrně lékaři uznali, že za jeho náhlou smrt mohlo uštknutí hadem. Až z duchových úst se princ dozvěděl, kdo může za tragédii, která Dánsko potkala. Pravděpodobně králi otevřela oči až bratrova zrada. „To krvesmilné, cizoložné zvíře / čarovným slovem, proradnými dary - / jak hnusná kouzla, když tak mohou svádět - /k vilnému hříchu svedlo královnu, / co tvářila se jako sama ctnost. [...] / Jak hluboko to klesla s darebákem,“¹³⁴ Takto mluví duch krále o podlé zradě svého bratra a milované manželky, která mu u oltáře slibovala věrnost. Poukazuje právě na případ incestu, který byl z náboženského a etického hlediska nepřípustný. Tato promluva inspirovala i mladého Hamleta k vytvoření hry, kterou později inscenují najatí herci na Elsinoru. Hamlet, stejně jako jeho přátelé, nepovažuje ducha za důvěryhodný zdroj, a tak vlastně skrze hru ve hře ověřuje pravdivost jeho slov. Až po reakci Claudia a Gertrudy si je jistý získanými informacemi.¹³⁵

Ve druhém obraze třetího jednání se na Elsinoru inscenuje divadelní hra, která je pro Hamleta poměrně zásadní. Svým jménem nechal poslat pro herce, jimž předal dopředu připravený koncept hry, která se bude hrát následujícího večera. Ta vyprávěla o královraždě a zlomení královniny vůle. Tuto scénu lze považovat za jakýsi střed celého dramatu. Nastává okamžik, kdy vyvstává na povrch pravda. Claudius poznává, že hra pojednává o jeho zrudnostech, a dále i to, že Hamlet o nich ví. Naopak Hamlet se v tuto chvíli utvrdil v tom, že tvrzení Ducha jeho otce jsou skutečně pravdivá. Dále se prostřednictvím herců snaží, aby se v jevištním výjevu poznala i královna Gertruda.¹³⁶ Hamlet tímto nechce ani tak matku trápit, či obviňovat ze sňatku se švagrem, ale chce v ní znovu probudit cit pro dobré mravy. Chce, aby si uvědomila, že svatbou urazila

¹³² GREENBLATT, S. *William Shakespeare: velký příběh neznámého muže.*, s. 275-276.

¹³³ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1042.

¹³⁴ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1042.

¹³⁵ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 475.

¹³⁶ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 481 - 482.

památku mrtvého krále.¹³⁷ Jak již bylo uvedeno výše, královská svatba krátce po smrti předešlého manžela či manželky byla nepřípustná a také se tvrdě trestala. Důkazem je například skotská královna Marie, jejíž manžel lord Darnley, oficiálně král Jindřich, byl zabit jejím milencem hrabětem Bothwellem, jehož vzápětí pojala Marie za manžela. Tento svazek vzbudil nebývalé pohoršení, a rozpoutal povstání, během něhož byla Marie svržena z trůnu, a její choť byl nucen utéct do ciziny, kde i později zemřel.¹³⁸ Hra ve hře „Past na myši“ se stává Hamletovým prostředkem pro utvrzení se v duchově výpovědi o tom, jak zemřel. Duchovi zpočátku nevěřil už jen z toho důvodu, že v protestantismu neexistuje očištec, odkud se vracejí duše mrtvých, ale i z důvodu dalšího, že považoval ducha za d'ábla převlečeného do podoby otce.¹³⁹

Hamletovým cílem nebylo zlomit Claudia, ale i apelovat na královninu nestoudnost, že pojala za manžela dalšího muže, ba dokonce švagra. Podobný výjev se odehrává i na jevišti Elsinoru. DIVADELNÍ KRÁLOVNA „Že mám vás zradit? Já, a vdát se znova! / S manželem druhým nešťastná bych byla, [...] / DIVADELNÍ KRÁL Věřím tvým slovům, věrnost svatá je ti, / leč často měníme svá předsevzetí? [...] / Úmysl zprvu neoblomný bývá, / po čase spadne jako zralá slíva.“¹⁴⁰ Královna na jevišti prohlašuje, že pakliže král zemře, už se nevdá a bude věrná jen jemu. Král jí věří, ale i tak je vůči těm slovům skeptický. Na konci své řeči zdůrazňuje: „Nevdám se znovu“ říká moje paní, / však se mnou zemře její zbožné přání.“¹⁴¹ Jeho paní mu však stále dokazuje svou lásku sliby, že jestli se provdá, bude prožívat strašná muka. „Ať zemřu hladu, do tmy propadnu se, / ať nemám klid a strádám v jednom kuse, / ať znám jen zmar, ať prokletá jsem žena,“¹⁴² Jakoby nad sebou vyřkla věštbu. Po chvilce vystupuje postava Luciana se svým plánem. „jed po ruce mám, nikdo nedívá se, / hrůzná směs z bylin natrhaných v noci, / třikrát kletých Hekatinou mocí,“¹⁴¹ Mladý Hamlet doufal, že až Claudius na jevišti uvidí sobě známou situaci, neudrží své emoce na uzdě a nechá ve vzteku a patrně i ze strachu hru přerušit, čímž se i přizná ke svému činu. Taková je Stříbrného interpretace postavy traviče Luciana. Claudius v něm

¹³⁷ GREER, G. *Shakespeare.*, s. 61.

¹³⁸ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 469.

¹³⁹ GREENBLATT, S. *William Shakespeare: velký příběh neznámého muže.*, s. 277-278.

¹⁴⁰ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1057.

¹⁴¹ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1058.

¹⁴² SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1058.

poznává sebe sama, kdežto diváci vidí, jak synovec vraždí svého strýce, což lze vykládat jako nadcházející pomstu Hamleta na Claudiovi.¹⁴³

Divadlo inscenované na dvoře Elsinoru ale není jedinou hrou ve hře, která se v Hamletovi odehrává. Ve své podstatě se v průběhu celého děje inscenuje každou chvíli jiný obraz plný klamu a lži. Ofelie lže, že se prochází a čte si z modlitební knížky, zatímco sehrává divadlo na mladého Hamleta a z povzdálí je sleduje obecenstvo v podobě Polonia a Claudia. Poté jsou herci Gertruda a Hamlet v ložnicové scéně, kde je divákem špeh Polonius, který se ale dalšího jednání nedočká.¹⁴⁴

Následuje obraz, ve kterém Claudius zpytuje svědomí v modlitbě. V ten okamžik otevírá své nitro, podobně jako Macbeth ve svých monolozích. Pro Hamleta nastává chvíle, kdy by mohl zabít krále a pomstít tak otcovu smrt, ale jelikož se Claudius kaje a lituje svých činů, mohl by zemřít jako mučedník a v nebi by mu mohlo být odpuštěno, což Hamlet nemohl dopustit. Hamlet se, podle Claudiovy polohy domnívá, že se modlí.¹⁴⁵ Kralevic však neslyší, o čem jeho nepřítel přemítá, že se totiž nemůže modlit, protože královraždou nelze odpustit a ačkoliv lze uplatit zákon pozemský, tak naopak ten boží nelze a je si vědom toho, že u posledního soudu mu kajícnost nepomůže.¹⁴⁶ Na téhle scéně je paradoxní, že Hamlet mohl Claudia zabít, jednak z důvodu, že si špatně vyložil Claudiov pohled k nebi a tělo v poloze příznačné pro modlitbu. V tuto chvíli podle Greerové udělal Hamlet zásadní chybu. Nezabil Claudia, kvůli obavám, že mu bude odpuštěno jako mučedníkovi, ovšem tímto krokem, Hamlet přestává být mstitelem a stává se úhlavním královým nepřítelem.¹⁴⁷

¹⁴³ STRÍBRNÝ, Z. *Hamlet in SHAKESPEARE*, W. *Výbor z dramát II.*, s. 379.

¹⁴⁴ GREER, G. *Shakespeare.*, s. 60.

¹⁴⁵ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět.*, s. 515.

¹⁴⁶ SHAKESPEARE, W. *Dílo.*, s. 1061.

¹⁴⁷ GREER, G. *Shakespeare.*, s. 61.

5. ZÁVĚR

Bakalářská práce zpracovávala téma moci a roli panovníka v Shakespearově dramatu. Tyto motivy jsou interpretovány na třech dramatech, konkrétně na *Richardu III.*, *Macbethovi* a *Hamletovi*. V každé z kapitol se práce zaměřuje na dvě vlastnosti charakteristické pro panovníka či panovnici v daném dramatu, které jsou posléze analyzovány na základě relevantních úryvků Shakespearových textů. V textu je tedy podána sumarizovaná forma interpretací třech Shakespearových dramát.

První kapitola je věnována dramatu *Richard III.*. Literární Richard byl velmi schopný manipulátor a řečník, čehož náležitě využíval a profitoval na neštěstí druhých. Historický Richard byl naopak ctnostný muž a dobrý manžel, který neprohrál ani po koruně, ani po neštěstí druhých. Při komparaci primární a sekundární odborné literatury, především historické, je jasné, že Shakespeare se při komponování dramatu o posledním anglickém králi z rodu Yorků, nechal inspirovat spíše negativním popisem této osoby. To bylo patrně způsobeno také současnou politickou situací, jelikož v čele anglického impéria stál Jakub I. Stuart., a Shakespeare tak čerpal především z kronik napsaných v tudorovské době. K tomuto kroku vedla Shakespeara i společenská povinnost, jelikož král Jakub byl patronem Shakespearovy herecké společnosti.

V následující kapitole je hlavním tématem skotský král Macbeth a jeho paní. V první části kapitoly se práce věnuje Lady Macbeth a jejím schopnostem manipulace s Macbethem. Macbeth je interpretován jako cílevědomý muž, který je pro slávu a moc schopen vraždy krále, na což jak Macbeth, tak jeho manželka Lady Macbeth, později doplácí, stejně tak jako Richard III.. Ani tento příběh není úplnou fikcí a pochází ze skotských kronik. Shakespeare nechal vládnout tyrany Skotsku dlouhých sedmáct let, ovšem ve skutečnosti bylo sedmáct let faktické vlády MacBetha a jeho choti klidné a harmonické období. *Macbeth* byl oblíbenou hrou krále Jakuba I. a patrně byl napsán z úcty ke králi, a také na počest mytického Banqua, který je jednou z hlavních postav dramatu, a od kterého Stuartovci odvozují svůj rodokmen.

Poslední analyzovanou hrou je *Hamlet*. Zde se práce zaměřuje na komparaci postav královraha Claudia a zavražděného krále Hamleta. Tento příběh patrně není založen na skutečných historických postavách, ale jen na příbězích z kronik. U *Hamleta* je pozoruhodná spojitost mezi postavou prince Hamleta a Shakespearovým zesnulým

jedenáctiletým synem Hamnetem. Na tomto Shakespearově prožitku je poté vystavěna niterná hloubka celého dramatu.

Záměrem práce bylo rozebrat postavy panovníků s ohledem na již jmenované aspekty a poukázat tak i na historické souvislosti s dobou vzniku dramatu, Shakespearovým životem a i na reálné historické postavy, jejichž životy či příběhy byly předlohou k sepsání hry.

6. SEZNAM LITERATURY

Cliffs Notes on Shakespeare's Macbeth. Cliffs Notes, Inc., 1995.

Daemonologie by King James VI of Scotland (King James I of England) in the form of a dialogue, divided into three books. (Bodleian Library, Oxford.) *Watch Unto Prayer* [online]. [cit. 2013-03-22]. Dostupné na WWW: <http://www.watch.pair.com/daemon.html>.

ELLIS, P. B.. *Macbeth: velekrál skotský 1040-1057*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2006, 146 s., ISBN 80-204-1417-7.

GARBEROVÁ, M. *Shakespeare and Modern Culture*. Repr. Anchor, 2009. ISBN 978-0307390967.

GREENBLATT, S. *Shakespeare's Freedom*. University of Chicago Press, 2010. ISBN 978-0226306667.

GREENBLATT, S. *William Shakespeare: velký příběh neznámého muže*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007, 367 s. ISBN 978-800-0019-307.

GREEROVÁ, Germaine. *Shakespeare*. 1. vyd. Praha: Argo, 1996, 137 s. ISBN 80-857-9497-7.

HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*. 1. vyd. Praha: Academia, 2010, 909 s. ISBN 978-802-0018-571.

HILSKÝ, M. *Richard III*. In SHAKESPEARE, W. *Dílo*. 1. vyd. Překlad Martin Hilský. Praha: Academia, 2011, 1677 s. ISBN 978-802-0019-035.

HILSKÝ, M. *Macbeth*. In SHAKESPEARE, W. *Dílo*. 1. vyd. Překlad Martin Hilský. Praha: Academia, 2011, 1677 s. ISBN 978-802-0019-035.

JOHNSON, P. *Dějiny anglického národa*. 2., rev. a opr. vyd., Praha: Rozmluvy, 2012, 463 s. ISBN 978-80-87440-48-3.

KOVAŘÍK, J. *Richard III.: vrah, či oběť?*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, 465 s. ISBN 80-726-8238-5.

SHAKESPEARE, W. *Dílo*. 1. vyd. Překlad Martin Hilský. Praha: Academia, 2011, 1677 s. ISBN 978-802-0019-035.

STŘÍBRNÝ, Z. *Hamlet*. In SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramát II*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1957.

STŘÍBRNÝ, Z. *Makbeth*. In SHAKESPEARE, W. *Výbor z dramát II*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1957.

STŘÍBRNÝ, Z. *Proud času: stati o Shakespearovi*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, 407 s. ISBN 80-246-1018-3.

7. RESUMÉ

The theme of this work is „ The term of power and role of sovereign – interpretation and representation in Shakespeare’s drama“. Main text of work includes analysis of Shakespeare’s dramas. Its intention is to provide a summarized form of interpretations of three dramas, namely *Richard III.*, *Macbeth* and *Hamlet*. Individual chapters are compared figures of kings or rulers, whose task one or more of properties of the art of manipulation, political rhetoric, desire for power and the relationship to law and morality. Shakespeare’s dramas are compared with history through historical and other secondary literature. It was found, that the characters of Shakespeare’s kings were not in line with historical facts, and character of young Hamlet was inspired by the author’s deceased son. Shakespeare revised the original stories by other authors and brilliantly creates its own dramas.